

OSNOVNE KARAKTERISTIKE PRIRODNOG KRETANJA STANOVNIŠTVA OPŠTINE NIŠ

Mileha Veljković, Vekoslav Lilić**, Zoran Pop-Trajković** i Slavimir Veljković****

U radu su prikazani i analizirani bitni parametri prirodnog kretanja stanovništva opštine Niš u periodu od 1978. do 1999. godine. Zapaža se da je od 1980. godine stopa nataliteta ispod 16 živorođenih na 1000 stanovnika (16 promila) što onemogućava prostu reprodukciju stanovništva. U toku 1999. godine stopa nataliteta je bila 9,3 promila. Stopa mortaliteta progresivno raste od 1978. godine (7,2) i 1999. godine iznosi 11,4 što je posledica značajnog udela uzrasne grupe od 65 i više godina. Negativna stopa prirodnog priraštaja prvi put se javlja 1997. godine, a 1999. godine iznosi -2,2. U opštini Niš prisutna je depopulacija i starenje stanovništva. *Acta Medica Medianae* 2003; 42 (2): 31-35.

Cljučne reči: stopa nataliteta, stopa mortaliteta, stopa prirodnog priraštaja, opština Niš

Dom zdravlja u Nišu*,
Ginekološko-akušerska klinika Kliničkog centra u Nišu
Institut za fiziologiju Medicinskog fakulteta u Nišu***

Kontakt: Milena Veljković
Dom zdravlja 18000 Niš, Srbija i Crna Gora
Tel.: 018/532-389, e-mail: vdragana@ptt.yu

Uvod

Humana reprodukcija je oduvek imala veliku važnost za čovečanstvo. U ranim fazama razvoja društva bila je određena nagonom, biološkim potrebama čoveka, bolestima, prirodnim katastrofama, ratovima, mogućnostima prehrane, životnim vekom i mnogim drugim faktorima. Znatno kasnije čovek je počeo svesno da utiče na svoje reproduktivno ponašanje. U savremenom svetu uprkos sveukupnom napretku problem humane reprodukcije i reproduktivnog zdravlja postaje sve prisutniji i značajniji. Danas, čak i visoko razvijene zemlje sveta tragaју za načinima za savladavanje negativnih posledica narušene demografske ravnoteže i za nalaženje takvog modela reprodukcije koji će istovremeno omogućiti samorealizaciju pojedinca i osigurati biološki i kulturni društveni kontinuitet. Bez svestranog proučavanja planiranja porodice nemoguće je predvideti i sprovesti organizaciju zdravstvene zaštite koja bi doprinela takvom regulisanju rađanja koje bi odgovaralo intimnim potrebama pojedinca ili para ali i celoj društvenoj zajednici. U našoj Republici ovom problemu još uvek nije dat onakav značaj kakav taj problem zasluđuje.

Materijal i metod

U periodu od 1978. do 1999. god. praćeni su vitalni pokazatelji prirodnog kretanja stanovništva

opštine Niš (broj živorođenih, stopa nataliteta, stopa umrle odojčadi, opšta stopa mortaliteta i stopa prirodnog priraštaja).

Cilj rada je da se sagledaju bitne komponente prirodnog kretanja stanovništva opštine Niš, da se utvrdi da li je prisutna prosta biološka reprodukcija na ovom području, kao i da se predlože mere za savladavanje problema ako oni postoje.

Rezultati rada

Najveće povećanje broja stanovnika u opštini Niš je u periodu od 1961. do 1971. godine (apsolutni iznos povećanja je 46 985 stanovnika, tj. 4 698,5 prosečno godišnjapovećanje što čini u relativnom iznosu 32,1% uz lančani indeks 132,1) (tabela 1).

U periodu 1978-1999. godine, samalim varijacijama broj živorođene dece, a samim tim i stopa nataliteta pokazuje trend postepenog opadanja. Već 1980. godine stopa nataliteta je ispod 16 promila, tj. ispod granice za prostu reprodukciju stanovništva (14,8 promila). U 1990. godini stopa nataliteta pada na 11,8 promila i istu vrednost zadržava sve do 1995. godine, da bi u daljem periodu pokazivala sve manje vrednosti (tabela 2, grafikon 1).

Stanovništvo u kome stari 65 i više godina cine 7,1 - 10% ukupnog življa pripada starom stanovništvu što se u opštini Niš zapaža već od 1981. godine (tabela 3).

Zastupljenost starih od 65 godina i više u opštini Niš raste na račun radno sposobnog stanovništva (tabela 4).

Tabela 1. Kretanje broja stanovnika opštine Niš

godina popisa	broj stanovnika	Apsolutno povećanje		Indeksi	
		ukupno	prosečno povećanje	bazični	lančani
1948	105749	-	-	100	-
1953	118464	12715	2543	112,3	-
1961	146524	28060	3507,5	138,5	123,7
1971	193509	46985	4698,5	183,0	132,1
1981	230711	37202	3720,2	218,2	119,2
1991	248086	17375	1737,5	234,6	107,5
1999*	251270	3184	398	237,6	101,3

Tabela 2. Prirodno kretanje stanovnika opštine Niš

Godina popisa	Broj živorođenih	Stopa nataliteta	Stopa umrle odojčadi	Opšta stopa mortaliteta	Stopa prirodnog priraštaja
1978	3385	16	24.2	7.2	8.8
1979	3439	16.2	25.6	7.2	9
1980	3382	14.8	21.1	7.2	7.7
1981	3857	13.6	27.6	7.6	6
1982	3517	15	20.6	7.4	7.6
1983	3540	15	17.5	8	7
1984	3357	14.1	16.4	7.75	6.4
1985	3177	13.29	22.66	7.81	5.5
1986	3319	13.8	22.3	7.9	5.9
1987	3287	13.6	18.2	7.9	5.7
1988	3220	13.2	18.3	8.3	4.9
1989	3056	12.5	16	8.3	4.2
1990	2893	11.8	12.8	9.2	2.6
1991	2913	11.7	13.7	9.2	2.5
1992	2964	11.9	13.5	9.3	2.6
1993	2963	11.9	14.8	9.9	2
1994	2839	11.3	18.7	10.1	1.2
1995	2916	11.6	8.9	9.5	2.1
1996	2663	10.6	15.4	10.4	0.2
1997	2512	10	8.8	10.4	-0.4
1998	2462	9.8	16.7	11.1	-1.3
1999	2313	9.2	14.3	11.4	-2.2

Diskusija

Ljudske populacije suočavaju se sa dva populaciona problema: da se u društvu rađa i podiže dovoljan broj dece i da se ne rađa i ne podiže previše dece. Jedna od najvažnijih tekovina modernizacije je pomeranje demografskih obeležja od modela visoke smrtnosti i visoke stope rađanja prema niskoj stopi mortaliteta i niskoj stopi nataliteta. Demografska tranzicija u Evropi započela je sredinom XVIII veka padom opšte stope smrtnosti, a sredinom XIX veka i

padom nataliteta. Na početku demografske tranzicije promene u nivou mortaliteta su u većoj meri uticale na razvoj stanovništva. U savremenom društvu preobražaj stanovništva determinisan je, u prvom redu, tranzicijom fertiliteta jer su varijacije u nivou rađanja znatno veće nego u nivou umiranja. Po teoriji demografske tranzicije u njenoj finalnoj etapi očekivalo se da će se uspostaviti solidna ravnoteža sa niskim nivoom rađanja i umiranja, sa nultom stopom rasta stanovništva i sa stacionarnim stanovištvom kao očekivanim ishodom.

Tabela 1. Kretanje broja stanovnika opštine Niš

godina popisa	broj stanovnika	Apsolutno povećanje		Indeksi	
		ukupno	prosečno povećanje	bazični	lančani
1948	105749	-	-	100	-
1953	118464	12715	2543	112,3	-
1961	146524	28060	3507,5	138,5	123,7
1971	193509	46985	4698,5	183,0	132,1
1981	230711	37202	3720,2	218,2	119,2
1991	248086	17375	1737,5	234,6	107,5
1999*	251270	3184	398	237,6	101,3

Tabela 2. Prirodno kretanje stanovnika opštine Niš

Godina popisa	Broj živorođenih	Stopa nataliteta	Stopa umrle odojčadi	Opšta stopa mortaliteta	Stopa prirodnog priraštaja
1978	3385	16	24.2	7.2	8.8
1979	3439	16.2	25.6	7.2	9
1980	3382	14.8	21.1	7.2	7.7
1981	3857	13.6	27.6	7.6	6
1982	3517	15	20.6	7.4	7.6
1983	3540	15	17.5	8	7
1984	3357	14.1	16.4	7.75	6.4
1985	3177	13.29	22.66	7.81	5.5
1986	3319	13.8	22.3	7.9	5.9
1987	3287	13.6	18.2	7.9	5.7
1988	3220	13.2	18.3	8.3	4.9
1989	3056	12.5	16	8.3	4.2
1990	2893	11.8	12.8	9.2	2.6
1991	2913	11.7	13.7	9.2	2.5
1992	2964	11.9	13.5	9.3	2.6
1993	2963	11.9	14.8	9.9	2
1994	2839	11.3	18.7	10.1	1.2
1995	2916	11.6	8.9	9.5	2.1
1996	2663	10.6	15.4	10.4	0.2
1997	2512	10	8.8	10.4	-0.4
1998	2462	9.8	16.7	11.1	-1.3
1999	2313	9.2	14.3	11.4	-2.2

Diskusija

Ljudske populacije suočavaju se sa dva populaciona problema: da se u društvu rađa i podiže dovoljan broj dece i da se ne rađa i ne podiže previše dece. Jedna od najvažnijih tekovina modernizacije je pomeranje demografskih obeležja od modela visoke smrtnosti i visoke stope rađanja prema niskoj stopi mortaliteta i niskoj stopi nataliteta. Demografska tranzicija u Evropi započela je sredinom XVIII veka padom opšte stope smrtnosti, a sredinom XIX veka i

padom nataliteta. Na početku demografske tranzicije promene u nivou mortaliteta su u većoj meri uticale na razvoj stanovništva. U savremenom društvu preobražaj stanovništva determinisan je, u prvom redu, tranzicijom fertiliteta jer su varijacije u nivou rađanja znatno veće nego u nivou umiranja. Po teoriji demografske tranzicije u njenoj finalnoj etapi očekivalo se da će se uspostaviti solidna ravnoteža sa niskim nivoom rađanja i umiranja, sa nultom stopom rasta stanovništva i sa stacionarnim stanovištvom kao očekivanim ishodom.

Tabela 3. Udeo starih od 65 godina i više u ukupnom stanovništvu

Godina popisa	Broj starih	%
1953	5 972	5.04
1961	7 712	5.26
1971	12 403	6.41
1981	16 977	7.36
1991	24 171	9.74
1999*	24 466	9.94

* procena

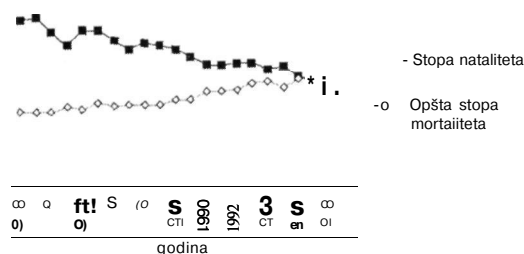
Tabela 4. Starosna struktura stanovništva

Dobne grupe	1981		1999	
	n	%	n	%
0-19	63 560	27,55	65 229	25,98
20-29	38 210	16,56	33 302	13,25
30-39	36 175	15,68	39 889	15,87
40-49	36 966	16,02	36 428	14,50
50-64	38 160	16,54	50 574	20,13
65 i više	16 977	7,36	24 466	9,94
nepoznato	663	0,29	1319	0,53
ukupno	230 710	100	251 270	100

Ova ravnoteža do danas nije uspostavljena u svetu. Mnoge evropske zemlje beleže pad rađanja ispod nivoa koji obezbeđuje dugoročno obnavljanje generacija. U drugoj polovini 1980-tih godina samo tri evropske zemlje održavaju nivo fertiliteta koji obezbeđuje obnavljanje stanovništva (Poljska, Irska i Albanija). S druge strane broj stanovnika sveta se povećava, a oko 90% tog povećanja dešava se u njegovim najsiromašnijim područjima.

U Republici Srbiji koegzistiraju dva suprotna problema populacione politike: nedovoljno rađanje na području tzv. centralne Srbije i na području Vojvodine, a prekomerno rađanje na području Kosova i Metohije. Područja niskog fertiliteta istina nisu područja najnižeg fertiliteta u Evropi, ali područje visokog fertiliteta je sa najvišom stopom u ovom delu sveta. Centralna Srbija i Vojvodina prolaze put tranzicije fertiliteta. Na ovim područjima rađanje ispod nivoa potrebnog za prosto obnavljanje stanovništva prvi put se javlja sredinom pedesetih godina XX veka. Period od 1971. do 1991. godine je period stabilizacije na nivo od oko 20% ispod potreba proste zamene generacija stanovništva. Zatim je fertilitet nastavio da dalje opada i krajem 90-tih godina XX veka približio se nivou od oko 30% ispod neophodnosti za prostu biološku reprodukciju (1).

Trend stope nataliteta i mortaliteta

Grafikon 1

Reproduktivna funkcija čoveka podrazumeva funkciju koja osigurava rađanje.

Kretanje broja stanovnika u opštini Niš pored mehaničkog uglavnom je uslovljeno prirodnim kretanjem stanovništva, tj. rađanjem i umiranjem.

Broj živorođenih u opštini Niš počeo je kontinuirano da opada od 1981. kada je iznosio 3857, da bi se 1986. godine spustio na 3319, u toku 1991. godine na 2913, utoku 1996. na 2663, autoku 1999. na 2313. U toku 1999. rođeno je 1544 dece manje nego u toku 1981. godine.

Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku broj živorođenih u centralnoj Srbiji bio je 1997. godine 59071, u toku 1998. godine 56436, a u toku 1999. godine 53536(2).

Stopa nataliteta je stopa koja označava broj živorođene dece na 1000 stanovnika jednog područja tokom jedne godine. Za prosto obnavljanje stanovništva potrebna je stopa nataliteta između 16 i 17 promila.

U periodu od 1978. do 1999. godine, sa malim varijacijama broj živorođene dece a samim tim i stopa nataliteta pokazuje trend permanentnog opadanja. Već 1980. godine stopa nataliteta je ispod 16 promila kao gornje granice za prosto obnavljanje stanovništva (14,8 promila). U 1990. godini stopa nataliteta opada na 11,8 promila i istu vrednost zadržava sve do 1995. godine da bi u daljem periodu pokazivala sve manje vrednosti. U 1999. godini stopa nataliteta iznosi svega 9,2 promila i skoro dva puta je manja od stope 1979. godine (1,76 puta).

Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku u centralnoj Srbiji natalitet je bio u toku 1997. godine 10,2, u toku 1998. godine 9,7, a u toku 1999. godine 9,3 (2).

Za prosto obnavljanje stanovnika jednog područja potrebno je da neto stopa reprodukcije bude veća od 1, što praktično znači da svaka žena reproduktivnog doba treba da rodi po jedno žensko dete. Neto stopa reprodukcije 1 odgovara stopi ukupnog fertiliteta od 2,15 što znači da svaka žena reproduktivnog doba treba da rodi nešto više od dvoje dece da bi se stanovništvo tog područja obnavljalo (3).

Zene opštine Niš rađaju u proseku 1,94 dece. Prosečan broj dece najveći je u žena bez obrazovanja i postepeno opada povećanjem obrazovnog nivoa.

Prosečan broj dece u žena bez obrazovanja je 2.46, sa nepotpunom osnovnom školom 2.01, sa završenom osnovnom školom 1.75, sa srednjom stručnom spremom 1.66 i sa visokom stručnom spremom 1.56. Rađanje u proseku 1.94 dece ne osigurava prosto obnavljanje stanovništva (4).

Broj stanovnika opštine Niš, posle II svetskog rata pokazuje permanentan porast. Prema popisu iz 1991. godine broj stanovnika je 2,34 puta veći od broja stanovnika prema popisu za 1948. godinu. Međutim, intenzitet rasta nije ujednačen za čitav posmatrani period. Do najvećeg povećanja došlo je u periodu 1961-1971. godine, kada se broj stanovnika u apsolutnom iznosu povećao za 46 985 stanovnika (4698,5 je prosečno godišnje povećanje; lančani indeks je 132,1). U periodu 1971-1981. godine intenzitet povećanja opada (stanovništvo se povećava za svega 19,2%), da bi u periodu 1981-1991. godine povećanje iznosilo svega 7,5%, odnosno u proseku godišnje 1737 stanovnika (2,7 puta manje nego u periodu 1961-1971. godine).

Broj stanovnika jednog područja i njegovo kretanje u vremenu zavisi prvenstveno od dva prirodna procesa: od procesa rađanja i od procesa umiranja. Proces rađanja je pozitivan prirodni proces, a proces umiranja negativan. Za prosto obnavljanje stanovništva potreban je takav odnos rađanja i umiranja kojim će se svaka generacija stanovnika unutar populacije obnavljati i ostajati u nepromenjenom obimu što znači da će broj rođenih biti jednak broju umrlih.

Stopa mortaliteta je stopa koja ukazuje na broj umrlih na 1000 stanovnika jednog područja u toku jedne godine.

Suprotno od stope nataliteta, stopa opšte smrtnosti pokazuje tendenciju permanentnog povećavanja u analiziranom periodu posebno posle 1993. godine. U 1997. godini njena vrednost je veća od vrednosti stope nataliteta što ima za posledicu negativnu stopu prirodnog priraštaja (-0,4). Odnos se u sledeće dve godine pogoršava pa prirodni priraštaj u 1999. godini dostiže negativnu stopu od -2,2 promila. Na području opštine Niš nastaje denatalitet i "bela kuga" uzima zamah u ovom području.

Stopa mortaliteta u opštini Niš progresivno raste od 1978. godine (7.2). U toku 1981. godine bio je 7.6, potom 1983. godine 8.0, u toku 1988. godine 8.8, u toku 1990. godine 9.2. Zatim sledi još značajniji porast i iznosi 1993. godine 9.9, u toku 1997. godine 10.4, a u toku 1999. godine 11.4. Ovakvo kretanje mortaliteta je pre svega posledica udela starih od 65 godina i više u sklopu populacije. Njihov broj se u intervalu od 1953. do 1991. godine skoro duplirao (5.04% i 9.74%). To praktično znači da je svaki deseti stanovnik opštine Niš star 65 godina i više. Ako je zastupljenost ove generacije stanovništva od 4,1 do 7,0% stanovništvo je zrelog tipa, a ako je udeo 7,1 - 10% stanovništvo je staro, a ako je još više zastupljeno tada je stanovništvo vrlo staro.

U centralnoj Srbiji, po podacima Republičkog zavoda za statistiku, broj umrlih je bio 1997. godine 69422 (11.9), u toku 1998. godine 70125 (12.1) a 1999. godine 72172 (12.5) (2).

Stopa prirodnog priraštaja stanovništva je razlika između broja živorođenih i broja umrlih stanovnika jednog područja na 1000 žitelja.

U nišavskom kraju prirodni priraštaj je imao stalni trend porasta u periodu od 1948. do 1953. godine a potom se javlja trend opadanja (5).

Prirodni priraštaj u opštini Niš je bio 1979. godine 9.0. U periodu od 1980. do 1984. godine kretao se između 7.7 i 6.0. Zatim tendencija opadanja postaje izraženija i od 1989. godine se kreće od 5.9 do 4.2. Od 1990. godine do 1993. godine javlja se drastičan pad (2.6; 2.0). Izuzetno niska stopa prirodnog priraštaja je 1994. godine i iznosi 1.2. U toku 1995. godine stopa blago raste na 2.1, ali potom slede godine opadanja. U toku 1997. godine prvi put se beleži negativni prirodni priraštaj (-0.4) što praktično znači da je te godine više ljudi umrlo nego što se dece rodilo. U toku 1997. godine umrlo je 111 ljudi više nego što je rođeno dece. Prirodni priraštaj u toku 1999. godine je bio niži nego bilo kada ranije (-2.2).

U centralnoj Srbiji prema podacima Republičkog zavoda za statistiku prirodni priraštaj je bio 1997. godine -1.7, u toku 1998. godine -2.4, a u toku 1999. godine -3.2 (2).

Sa demografskog aspekta smrtnost odojčadi je negativna komponenta prirodne reprodukcije. Ona uz tendenciju opadanja stope nataliteta i stabilizacije stope smrtnosti je jasan pokazatelj neekonomične reprodukcije. Smrtnost odojčadi je veoma osetljiv parametar zdravstvenog stanja stanovništva. Ova stopa upućuje na stepen razvijenosti zdravstvene delatnosti određenog područja, na nivo zdravstvene prosvetnosti kao i na socioekonomske prilike. U zemljama koje imaju nisku stopu smrtnosti odojčadi na neonatalnu smrtnost dolazi preko 75% ukupne smrtnosti odojčadi, jer tada značajno deluju tzv. endogeni faktori umiranja koji su genetski i razvojno determinisani.

Srednja stopa smrtnosti odojčadi iznosi 20-24% i u opštini Niš je prisutna u periodu od 1978. do 1986. godine. Zatim sledi period opadanja smrtnosti odojčadi. Ova stopa se kretala u intervalu od 1987. do 1989. godine između 18.3 i 16.0. U periodu od 1990. do 1993. godine stopa opada na nivo između 14.8 i 12.8, ali se tokom 1994. ponovo povećava na 18.7. Sledi interval opadanja smrtnosti odojčadi i ona 1995. godine iznosi 8.9. Ova stopa se u periodu od 1996. do 1999. godine nalazi u rasponu od 8.8 do 16.7.

Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku stopa smrtnosti odojčadi u srednjoj Srbiji je bila u toku 1997. i 1998. godine 12.2, a u toku 1999. godine 11.2(2).

Zaključak i predlozi mera

Prirodno kretanje stanovništva opštine Niš karakteriše niska stopa rađanja, rastuća stopa mortaliteta, pad stope prirodnog priraštaja i pojava negativnog prirodnog priraštaja. Trend pada rađanja stanovništva ispod nivoa koji je potreban za prostu zamenu generacija a traje već decenijama doprineo je pojavi starenja stanovništva. Svako odlaganje sistematskog, dugoročnog i konzistentnog sprovođenja populacione politike vezane za plodnost stanovništva ovog područja pogoršava njegovu demografsku osnovu.

Osnovno obeležje savremenih demografskih kretanja u svetu karakteriše istovremeno prisustvo dva suprotna procesa: ograničavanje rađanja u visokofertilitetnom području i stimulacija rađanja niskofertilitetnog područja. Nizak fertilitet dovodi u pitanje biološki

i kulturni kontinuitet društvene zajednice i prvenstveno se odnosi na visokorazvijena društva. S druge strane nerazvijene društvene zajednice koje su najčešće sa nedovoljnom ekonomskom bazom, svojim visokim fertilitetom zapadaju u sve teži položaj, između ostalog i zato što pojedinci i parovi nisu dovoljno upoznati niti motivisani da kontrolišu svoj fertilitet ili zato što je kontrola rađanja u suprotnosti sa osnovnim vrednosnim normama vere i običaja koji postavljaju veliku porodicu kao društveni ideal i predstavlja ozbiljnu barijeru za prihvatanje planiranja porodice. Pružanjem informacija o osnovnim zakonima biološke reprodukcije omogućava se ljudima da eliminišu stihiju u ovom izuzetno značajnom delu svog života i pruža mogućnost da svako dete bude rođeno željeno. Ovo zalazi u sfere vaspitanja i obrazovanja dece ali i njihovih roditelja kao i svih mladih parova. To je prvenstveno delatnost preventivne medicine ali je obavezno uključivanje i šire društvene zajednice.

Razloge niskog fertiliteta na našem području treba tražiti u prisustvu osećanja nedovoljne sigurnosti u porodici i opštoj društvenoj zajednici, u visokoj stopi nezaposlenosti, smanjenoj ekonomskoj snazi porodice, teškoćama u rešavanju stambenog problema, u nerešenom problemu čuvanja dece dok su roditelji na poslu, veliki broj ciljeva kojima individua teži, posebno poteškoće vezane za usklađivanje želja za profesionalnom afirmacijom prvenstveno visokoobrazovanih

žena i zadataka koje roditeljstvo postavlja, neusklađenost između obaveze materinstva i velikog broja ciljeva i želja kojima individua teži. Stupanje u brak se odlaže, dete dominira psihološki i emotivno u porodici, visoki su troškovi za njegovo podizanje, vaspitanje i obrazovanje. Ustavom obezbeđeno pravo na slobodno i odgovorno roditeljstvo, bez obzira na to što u osnovi predstavlja idealnu koncepciju, nije pokazalo svoju praktičnu vrednost. Društvo garantuje pravo na ovakav vid roditeljstva ali ne obezbeđuje osnovne pretpostavke za ostvarivanje tog prava. To se pre svega odnosi na ostvarivanje socio-ekonomskih uslova za formiranje željene veličine porodice. S druge strane, prisustvo niskog ili vrlo visokog fertiliteta izraz je neodgovornosti porodice prema društvenoj zajednici.

Na području opštine Niš smatramo da treba stimulisati rađanje trećeg deteta. To bi značajno uticalo na demografsko kretanje stanovništva a ne bi bitno remetilo porodične odnose ni u organizacionom ni u ekonomskom pogledu. Društvo bi trebalo značajnije da interveniše materijalnom stimulacijom roditelja, otvaranjem predškolskih i školskih ustanova i reformom školstva. S druge strane, jačanje ekonomske baze porodice i povećavanje mogućnosti za rešavanje stambenog pitanja sa bitni činioci koji direktno utiču na formiranje veličine porodice.

Literatura

Rašević M. Kako se planira porodica u Srbiji, u: Zbornik radova XLV ginekološko-akušerska nedelja. Beograd: Srpsko lekarsko društvo. 2001; 35-8.

Banićević B. Zdravstvena zaštita žena, dece i omladine - stvarnost i perspektive, u: Zbornik radova XLV ginekološko-akušerska nedelja. Beograd: Srpsko lekarsko društvo. 2001; 46-58.

Stanišić V. Društveni i socijalno-medicinski aspekti planiranja porodice u SR Srbiji van SAP. u: Zbornik radova Dani preventivne medicine. Niš: Sid 1986; 5-11.

Veljković M. Humana reprodukcija posmatrana kroz fertilitet žene i muškarca. Doktorska disertacija. Univerzitet. Niš; 1991.

Jovanović K. Stručne i druge razvojne delatnosti na području niškog regiona do 2000. godine. Doktorska disertacija. Univerzitet. Niš; 1982.

THE BASIC CHARACTERISTICS OF NATURAL POPULATION DEVELOPMENT IN THE COMMUNITY OF NIS

Milena Veljkovic, Vekoslav Lilic, Zoran Pop-Trajkovic and Slavimir Veljkovic

Important parameters of natural development have been shown and analyzed in this work about the community of Nis in the period of 1978 to 1999. It has been noticed that the birthrate has been below 16 live born on 1000 inhabitants (16 promille) since 1980 which does not enable stable rate of reproduction. During 1999, the birthrate was 9.3 promille. The mortality rate grew progressively from 1978 (7.2) and it was 11.4 in 1999 which is a consequence of the presence of the 65 year or older age group. The negative natural birthrate appeared at first in 1997 and it was 2.2 in 1999. A depopulation and aging of the population is present in the community of Nis. *Acta Medica Mediana* 2003; 42 (2): 31-35.

Key words: birthrate, mortality rate, natural birth rate, Nis community